

ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Εξεύρεση και αξιοποίηση πηγών στη
διδασκαλία της Ιστορίας

**Διήμερο Εκπαιδευτικού
5-6 Σεπτεμβρίου 2018**

Ηλέκτρα Κρόκου ΝΑΠ, ΠΙ, Ι/5

Χριστόφορος Κωνσταντινίδης ΝΑΠ, ΠΙ, Ι/5

Ελένη Αρτεμίου – Φωτιάδου, Σύνδεσμος ΕΔΕ

Δομή Επιμορφωτικής Ημερίδας

- Θεωρητικό υπόβαθρο.
- Δείκτες επιτυχίας και επάρκειας στην Ιστορία.
 - (α) Προγραμματισμός στη βάση των δεικτών.
 - (β) Διδασκαλία στη βάση των δεικτών.
 - (γ) Αξιολόγηση στη βάση των δεικτών.
- Πηγές
 - (α) Σημασία χρήσης πηγών.
 - (β) Είδη πηγών και αξιοποίησή τους στη διδασκαλία.
 - (γ) Εξεύρεση πηγών - Διαθέσιμο υλικό.
- Εργασία σε σταθμούς.
- Συζήτηση – Αναστοχασμός.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- Πώς γίνεται ενδιαφέρον το μάθημα της Ιστορίας;
- Πώς αποφεύγεται η παπαγαλία πληροφοριών;
- Πώς βοηθούμε τα παιδιά να θυμούνται αυτά που μελετούν στην Ιστορία;
- Μπορεί να υπάρχει διασύνδεση με το παρόν και το μέλλον;
- Πώς βοηθούνται τα παιδιά να αποφεύγουν τους αναχρονισμούς;

ΑΦΟΥ Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ,
ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ
ΔΙΔΑΣΚΟΜΑΣΤΕ
ΜΟΝΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ
100 ΧΡΟΝΙΑ;

CAT
 $2+3=5$

Bz/00

**ΓΕΝΙΚΟΣ
ΣΚΟΠΟΣ**

**Καλλιέργεια
ιστορικής
σκέψης**

**Διαμόρφωση
ιστορικής
συνείδησης**

- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2010). *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης, Τόμος Α'.* Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σσ. 159-199.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ (I)

1. Προσέγγιση του περιεχομένου μέσω των **επισκοπήσεων**.

Σφαιρική σκιαγράφηση, αποφυγή άσκοπων πληροφοριών.

2. Επεξεργασία, ιστοριογραφική πλαισίωση και **υπέρβαση** της ύλης των διδακτικών εγχειριδίων.

Ευρεία χρήση ιστορικών πηγών και παραγωγικότερη αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ (II)

Επιχειρείται η απόκτηση ενός συνεκτικού και επαρκούς σώματος ιστορικών γνώσεων για τις σημαντικότερες περιόδους:

- της Κύπρου
- της Ελλάδας
- της ευρωπαϊκής
- της παγκόσμιας ιστορίας

Επιστημολογικές προσεγγίσεις στην Ιστορική Παιδεία

- Στόχος δεν είναι μόνο η απόκτηση γνώσεων για το παρελθόν αλλά και το πώς γνωρίζουμε για το παρελθόν.
- Αποδέχονται την ύπαρξη διάφορων εκδοχών και επιδιώκουν να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν πώς μέσα από αυτές επιδιώκουμε να οικοδομήσουμε την ιστορική γνώση.
- Καλλιεργούν την αντίληψη της ιστορίας ως επιστημονικού πεδίου.
- Προτείνουν στα παιδιά τους τρόπους με τους οποίους η «ιστορική σκέψη» στοχεύει στην οικοδόμηση τεκμηριωμένων ισχυρισμών γνώσης σχετικά με το παρελθόν.

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παραλθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Έννοιες περιεχομένου

- Όροι που οι ιστορικοί χρησιμοποιούν για να περιγράψουν πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά φαινόμενα (π.χ. εμπόριο, δημοκρατία, βασιλιάς, δουλεία, σύνταγμα κ.λπ.):
 - Είναι πάρα πολλές και αναφέρονται σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.
 - Η επιλογή αυτών που θα αναπτυχθούν στη διδασκαλία της Ιστορίας εξαρτάται από τη σχέση που έχουν με την γνώση περιεχομένου που θα διδαχθεί.
 - Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως συνδετικός κρίκος με το παρελθόν.
 - Βοηθούμε τα παιδιά να κατανοήσουν ότι το νόημα των εννοιών περιεχομένου μπορεί να αλλάζει στον χώρο και τον χρόνο (η κατάκτηση μιας συγκεκριμένης έννοιας σε ένα συγκεκριμένο δεν προϋποθέτει ότι αυτή θα έχει το ίδιο νόημα σε ένα άλλο).

Έννοιες περιεχομένου...

Πηγή 1: Σαρκοφάγος (ταφικό γλυπτό μέσα στο οποίο τοποθετούσαν το νεκρό) που βρέθηκε στην Παλαίπαφο. Οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι στις δύο μεγάλες πλευρές απεικονίζονται η πολιορκία μιας πόλης και ο Πολύφημος με τα πρόβατα, ενώ στις μικρές πλευρές ο Λίαντας που κουβαλά το νεκρό Αχιλλέα, και μια σκηνή πάλης ανάμεσα στο λιοντάρι και τον αγριόχοιρο. Διασκευή

Πηγή 2: Ανθρωπόμορφη σαρκοφάγος από τη νεκρόπολη της Κιτίου. Παρόμοιες σαρκοφάγοι χρησιμοποιούνταν από τους Φοίνικες.

Επεξήγηση εννοιών **ανθρωπόμορφος**, **σαρκοφάγος** (οι εικόνες είναι υποβοηθητικές). Παραπομπή σε σχετικούς όρους όπως ταρίχευση, κτερίσματα, κ.λ.π.

Βασίλισσα

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Έννοιες δευτέρου επιπέδου

- Τις συναντούμε και με άλλα ονόματα: επιστημολογικές έννοιες/ disciplinary concepts, μετα-έννοιες/ meta-concepts κτλ.
- Δεν μας ενδιαφέρει να διδάξουμε στα παιδιά ορισμούς για το περιεχόμενο της κάθε έννοιας δευτέρου επιπέδου.
- Αποτελούν κανόνες και εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούνται, για να ορίσουμε το τι νομιμοποιούμαστε να πούμε σχετικά με το παρελθόν, το πώς δομούμε αφηγήσεις και για να εξηγήσουμε το τι συνέβηκε στο παρελθόν.
- Έννοιες τις οποίες οι ιστορικοί χρησιμοποιούν για να σκεφτούν για το παρελθόν και να το κατανοήσουν.
- Τα εργαλεία με τα οποία οι ιστορικοί κτίζουν την ιστορική γνώση.

ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Ιστορικός
χρόνος

Αναφορές

Τεκμήρια

Ιστορική
ενσυναίσθηση

Ιστορική
σημαντικότητα

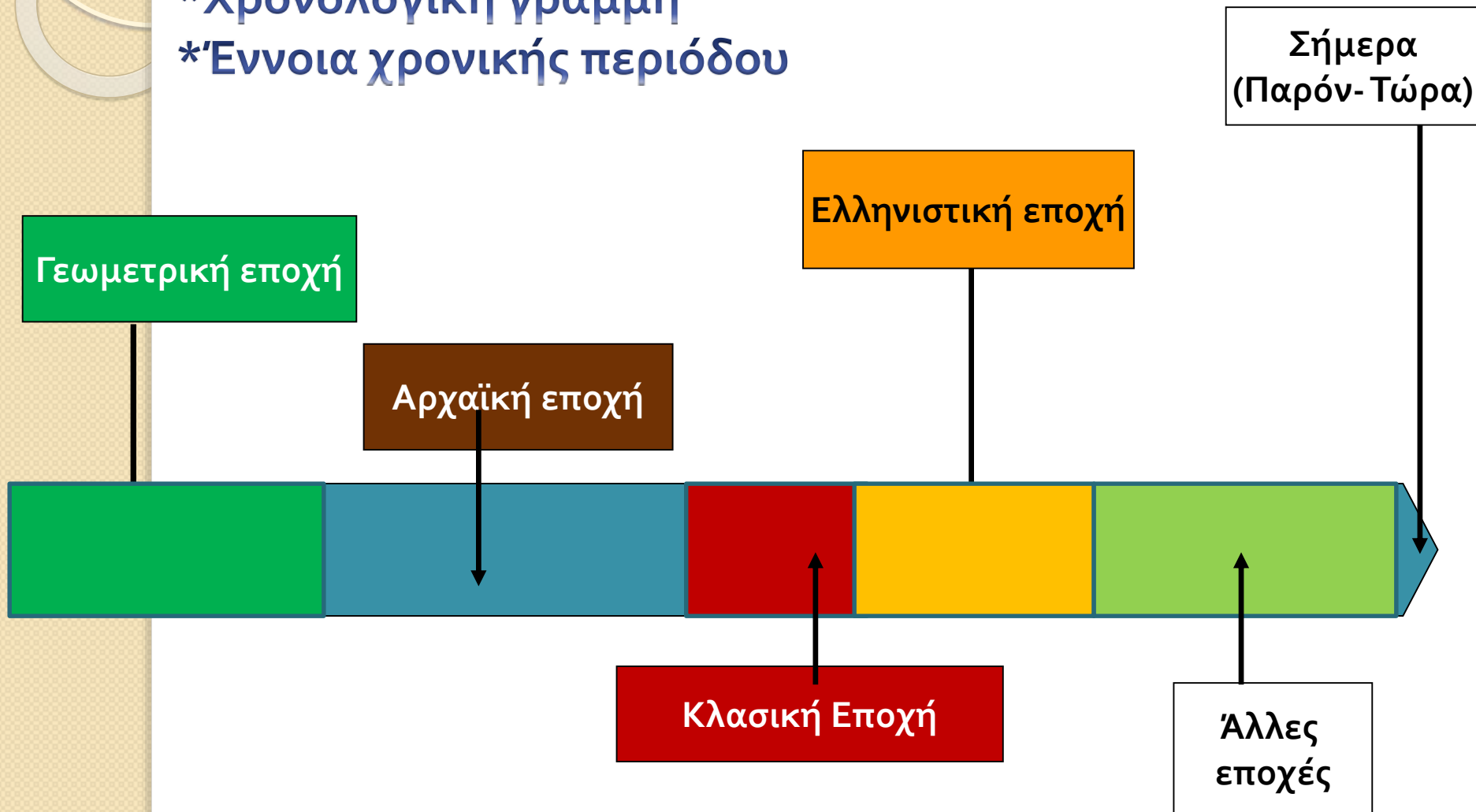
Αλλαγή και
συνέχεια

Αιτία και
αποτέλεσμα

Ιστορικός χρόνος...

*Χρονολογική γραμμή

*Έννοια χρονικής περιόδου

Αλλαγή και συνέχεια...

Κλασσική Εποχή

Πώς περνούμε τη μέρα μας;

Τι μας λένε οι πηγές για το πώς περνούσαν τη μέρα τους οι άνθρωποι της Αθήνας; Ποιες διατροφικές συνήθειες είχαν;

Οι αρχαίοι Έλληνες έχουν στη διάθεση τους μια μεγάλη ποικιλία λαχανικών και φρούτων. Κεράσια, κυδώνια, σύκα, ρόδια, αχλάδια, μήλα, δαμάσκηνα τρώγονται άφθονα. Τα φρούτα χρησιμοποιούνται όμως και μαγειρεμένα για να συνοδεύουν ψάρια ή κρέατα, είτε ακόμα για σάλτσες.

Διασκευή από το βιβλίο Royer, S et al. (2005), Η ζωή στην Αθήνα την εποχή του Περικλή, σ. 65

Πηγή: Το κρασί διατηρείται σε μεγάλα αγγεία. Πήλινη αττική ερυθρόμορφη κύλικα, 490/480 π.Χ.

Το κρασί δεν θα μπορούσε βέβαια να έλαιπε από την κουζίνα των αρχαίων Ελλήνων. Πίνεται συχνά αραιωμένο με νερό.

Διασκευή από το βιβλίο Royer, S et al. (2005), Η ζωή στην Αθήνα την εποχή του Περικλή, σ. 70-71

Τι έτρωγαν και τι έπιναν οι αρχαίοι Έλληνες;

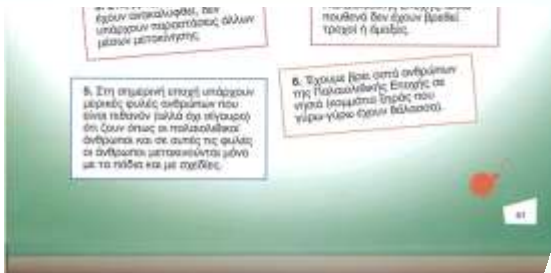
Τι τρώμε και πίνουμε εμείς σήμερα; Ομοιότητες, διαφορές. Σχολιάστε.

Σύγκριση από τους μαθητές των
διατροφικών συνηθειών των ανθρώπων

Τεκμήρια

A. Χρωματίζω με **πορτοκαλί**, στις προτάσεις που ακολουθούν, τα ευρήματα που αποτελούν τεκμήρια, για το ότι οι άνθρωποι μετακινούνταν με τα πόδια. Χρωματίζω με **γαλάζιο** τα ευρήματα, που αποτελούν τεκμήρια για το ότι οι άνθρωποι μετακινούνταν με σχεδίες. Συγκρίνω και συζητώ τις απαντήσεις μου με τα παιδιά που κάθονται δίπλα μου.

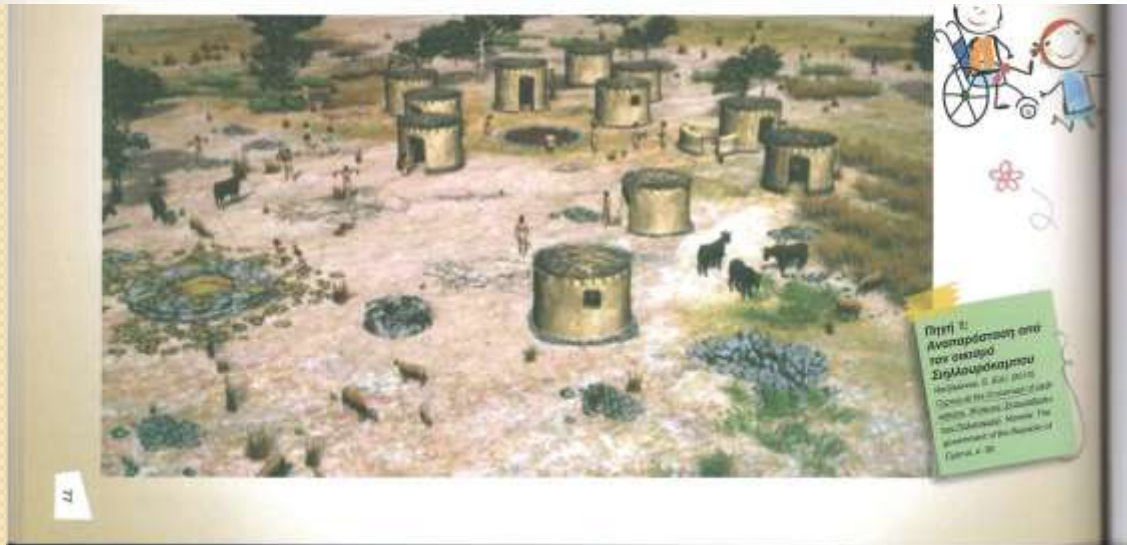

B. Πόσο σίγουρο είναι, σύμφωνα με τα τεκμήρια, ότι οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής μετακινούνταν με τους τρόπους αυτούς; Σημειώνω τις σκέψεις μου, συζητώ με τα παιδιά που κάθονται δίπλα μου και ανακοινώνουμε τις απόψεις μας.

Ιστορική Ενσυναίσθηση

Τι σκέφτονταν οι άνθρωποι της Νεολιθικής Εποχής;

Τι μπορεί να μας πει η αναπαράσταση ενός νεολιθικού οικισμού για τις σημαντικότερες σκέψεις και ανησυχίες των ανθρώπων που ζούσαν στον συγκεκριμένο χωρίο; Σημειώνω τις παρατηρήσεις και τις υποθέσεις μου πάνω στην εικόνα. Συγκρίνω και συζητώ τις σημειώσεις μου με το παιδί που κάθεται δίπλα μου. Αποφασίζουμε με ποιο τρόπο θα παρουσιάσουμε τις παρατηρήσεις και τις υποθέσεις μας στα υπόλοιπα παιδιά της τάξης μας.

Πηγή 7:
Αναπαράσταση από
τον σκαμνί
Σημειώσεις μου
Πηγή 7: Αναπαράσταση από
τον σκαμνί
Σημειώσεις μου
Πηγή 7: Αναπαράσταση από
τον σκαμνί
Σημειώσεις μου

Τα κορίτσια δεν ακολουθούσαν την ίδια εκπαίδευση με τα αγόρια αλλά παρέμεναν μέχρι το γάμο τους στο γυναικωνίτη.

Τι γνώμη έχεις για το ότι τα κορίτσια δεν είχαν την ίδια εκπαίδευση με τα αγόρια;
Νομίζεις ότι τα κορίτσια στην αρχαία Αθήνα θα συμφωνούσαν μαζί σου;

Ιστορική σημαντικότητα

Νεολιθική Εποχή **Το σκελετόμαρτυ:**

Κόρη συλλήψεως: Ανακρίνομεν τα τεκμήρια.
Τι μπορεί να μας πει ένα αντικείμενο για το τι σκέφτονταν οι
κεοιθινοί άνθρωποι και πως εξέφραζαν τις ιδέες τους;

Κατασκευή

1. Είναι χρονοπύκτη;
2. Είναι φτιαγμένο από
δύο διαφορετικά υλικά ή από
ένα υλικό;
3. Με ποιο τρόπο το έφτιαξε
ο δημιουργός του;

Αντικείμενο

1. Σε τι χρησιμεύει;
2. Πώς έγινε δεκτά/αποδεκτό
τα αντικείμενα αυτά; Για ποιο
λόγο;
3. Ποια άποψη το είχε στην
απόψη τους;

Κατάσταση

Σε ποια κατάσταση
βρέθηκαν τα αντικείμενα;

1. Μόνο ως μεμονωμένα
αντικείμενα ή εντάχθηκαν
στον κάποιον χώρο;
2. Είναι εύκολο να
αναγνωριστούν; Τι σε κάνει
να το πιστεύεις αυτό;

Αξία

1. Πόσο σημαντικό είναι το
αντικείμενο για την ανθρωπότητα και τη
επιστήμη;
2. Πόσο σημαντικό είναι το
αντικείμενο για τους αρχαιολόγους
και το βρήκαν;
3. Πόσο σημαντικό είναι το
αντικείμενο για τους; Γιατί;

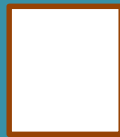
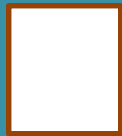
Αξία

1. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για τον άνθρωπο που το έφτιαξε;
2. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για τους αρχαιολόγους που το βρήκαν;
3. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για σένα; Γιατί;

Αιτίες και αποτελέσματα

Γιατί η δύναμη του Ισλάμ εξαπλώθηκε τόσο πολύ, τόσο γρήγορα;

Πιο σημαντικοί λόγοι

Λιγότερο σημαντικοί λόγοι

Τίτλος 1

Τίτλος 2

Τίτλος 3

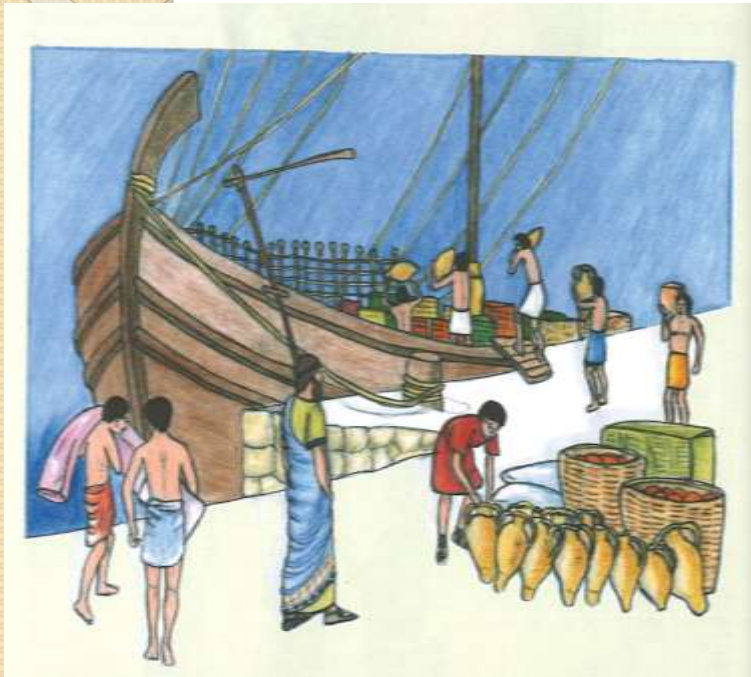

Αναφορές

Κλασική Εποχή

Πώς και γιατί μετακινούμαστε;

Γιατί μετακινούνταν οι άνθρωποι από και προς την Κύπρο;

Πηγή: Κείμενο από σχολικό βιβλίο

Στο πλοίο επιβιβάζονται ναύτες, δούλοι και αξιωματούχοι του κράτους. Οι επιβάτες μπορεί να ταξιδεύουν για εμπορικούς σκοπούς, για να πάνε σε πανελλήνιες γιορτές – όπως οι Ολυμπιακοί αγώνες – ή για να επισκεφτούν κάποιο ιερό για να δώσουν αφιερώματα στους Θεούς. 70

Πηγή: Επιγραφή με αίτημα των εμπόρων από το Κίτιο προς τη Βουλή και το δήμο της Αθήνας για αγορά χώρου με σκοπό το χτίσιμο ναού προς τιμή της Αφροδίτης.

Παπαδόπουλου, Θ. (2000), Ιστορία της Κύπρου, Αρχαία Κύπρος, Τόμος Β', Μέρος Β', Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

Πηγή: Κείμενο από σχολικό βιβλίο
Στην Κύπρο εισάγονταν όλο και περισσότερα αγγεία από ελληνικές πόλεις, κυρίως από την Αθήνα. 74

Πηγή κειμένων και σκίτσου: Σχολικό εγχειρίδιο Ο άνθρωπος και η ιστορία του. Από την Κυπρογεωμετρική μέχρι την Ελληνιστική Εποχή, Δ' τάξη, ΥΑΠ, ΠΙ, ΥΠΠ σελ. 66, 70, 74

Πηγή: Αττικό αγγείο που βρέθηκε στο Μάριο.

Pilides, D. and Papadimitriou, N. (2012). Ancient Cyprus: Cultures in dialogue, Nicosia, Department of antiquities, p. 187

Αναφορές

Έστειλε επίσης και στην Αθήνα τριακόσιες περσικές πανοπλίες, για να είναι αφιέρωμα για την Αθηνά στην Ακρόπολη και διέταξε να αναγραφεί σ' αυτές η εξής επιγραφή: «ο Αλέξανδρος, ο γιος του Φιλίππου, και οι υπόλοιποι Έλληνες – εκτός από τους Λακεδαιμόνιους - αφιερώνουν αυτές στην Αθηνά από τα λάφυρα των βαρβάρων που κατοικούν στην Ασία»

Πηγή: Μετάφραση από έργο του Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβαση, Κεφάλαιο Α', 16, 7-8

Έδειξε, επίσης μεγάλη φροντίδα και για τους τραυματίες, αφού επισκέφθηκε ο ίδιος έναν-έναν χωριστά και είδε τα τραύματά του και ρώτησε πώς πληγώθηκε ο καθένας και τι κάνοντας, αφού του επέτρεψε να αφηγηθεί και να υπερηφανευτεί για τα κατορθώματά του.

Ο Αλέξανδρος έθαψε και τους αρχηγούς των Περσών έθαψε, επίσης και τους μισθοφόρους Έλληνες, οι οποίοι σκοτώθηκαν πολεμώντας στο πλευρό των εχθρών όσους όμως από αυτούς τους έπιασε αιχμαλώτους, αφού τους έδεσε με χειροπέδες, τους έστειλε στη Μακεδονία να καλλιεργούν τη γη, γιατί, παρά τις κοινές αποφάσεις των Ελλήνων, αν και ήταν Έλληνες, πολεμούσαν εναντίον της Ελλάδας για χάρη των βαρβάρων.

Προτομή του Μεγάλου Αλεξάνδρου από μάρμαρο, έργο του Λυσίππου, Αρχαιολογικό Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι.

Ξεχώριζε για τη φυσική ωραιότητα, την εργατικότητα, την εξυπνάδα, τη γενναιότητα, την ευσέβειά του, την αγάπη που έτρεφε για τις τιμές και την περιφρόνηση που έδειχνε στους κινδύνους. Ήταν εξαίρετος στρατηγός. Μπορούσε θαυμάσια να παρατάξει τη στρατιά του, να την εξοπλίζει και να την οργανώσει. Η παλικαριά του τον βοηθούσε να εξυψώνει το ηθικό των στρατιωτών του, να τους εμπνέει εμπιστοσύνη και με την αφοβία του να εξαφανίζει τους δικούς του φόβους.

Πηγή: Μετάφραση από έργο του Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβαση, Κεφάλαιο Ζ', 28

Διαβάστε τις πηγές και σχολιάστε το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του Μεγάλου Αλεξάνδρου όπως τον παρουσιάζει ο Αρριανός (Έλληνας, Ρωμαίος πολίτης, συγγραφέας και ιστορικός).

Ικανότητες

- Αποτελούν ουσιαστικά έκφραση των επιστημολογικών εννοιών που περιγράφονται πιο πάνω.
- Είναι πολύπλοκες και δεν αναπτύσσονται απλώς με την μηχανική εξάσκηση και την επανάληψη (σε αντίθεση με τις δεξιότητες).
- Προϋποθέτουν ουσιαστική κατανόηση των εννοιών και αναστοχασμό.

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Στάσεις

Στοχεύουμε στην ανάπτυξη στάσεων που αποτελούν θεμελιώδες στοιχείο της επιστήμης της Ιστορίας ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριάς μας να:

- **επιδεικνύουν σεβασμό προς τα τεκμήρια,**
- **είναι σε θέση να εκτιμούν τις καλά τεκμηριωμένες κρίσεις και να καταβάλουν κάθε προσπάθεια να τις επιτύχουν,**
- **αναγνωρίζουν την ύπαρξη ποικίλων απόψεων και στάσεων και να υιοθετούν μια πολυπρισματική προσέγγιση για την ερμηνεία των γεγονότων,**
- **αναγνωρίζουν την απόσταση που υπάρχει ανάμεσα σε μας και το παρελθόν και την ύπαρξη ορίων στη γνώση που μπορούμε να έχουμε για το παρελθόν,**
- **αντιμετωπίζουν κριτικά περιπτώσεις κακής χρήσης της ιστορίας (φαινόμενα διαστρέβλωσης, κ.λ.π.).**

Καλλιέργεια στάσεων...

Κλασσική Εποχή

Πώς περνάμε τη μέρα μας;

Ποιές συνήθειες είχαν οι κάτοικοι της Αθήνας την εποχή του Περικλή;

Οστρακισμός

Έγινε θεσμός την εποχή του Κλεισθένη. Ήταν μια διαδικασία, όπου η Εκκλησία του Δήμου με τη συμμετοχή τουλάχιστον 6 χιλιάδων πολιτών, αποφάσιζε με ψηφοφορία εκείνον που θεωρούσαν επικίνδυνο για την πολιτεία. Η ποινή που επιβαλλόταν ήταν ο εξοστρακισμός, δηλαδή η εξορία για 10 χρόνια. Έχουν βρεθεί όστρακα (=κομμάτια από πήλινα αγγεία) με ονόματα γνωστών πολιτικών της Αθήνας.

Διασκευή από το βιβλίο Mosse, C. (1996), Ο πολίτης στην Αρχαία Ελλάδα, σ. 144

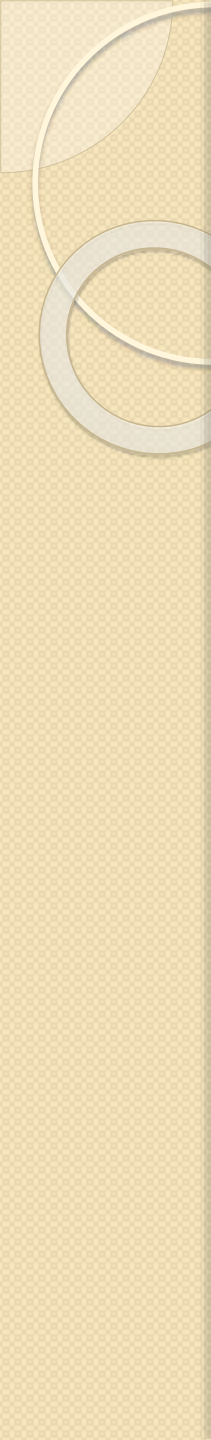
...Για τρία χρόνια τιμωρούσαν με οστρακισμό τους φίλους των τυράννων, για τους οποίους και θεσπίστηκε ο νόμος. Υστερότερα, κατά το τέταρτον έτος, απομακρύνονταν και από τους άλλους όσοι φαίνονταν πολύ ισχυροί και πρώτα τιμωρήθηκε με οστρακισμό από όσους δεν απέβλεπαν εις την τυραννία ο Ξάνθιππος.

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία (διασκευή)

Μελετήστε προσεκτικά την πηγή και γράψτε: (α) Ποιός ήταν ο σκοπός του οστρακισμού και (β) Πώς κρίνετε το μέτρο αυτό;

Καλλιέργεια κριτικής σκέψης και διαμόρφωση στάσης από τους μαθητές

ΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Καλλιέργεια
ιστορικής
σκέψης

Διαμόρφωση
ιστορικής
συνείδησης

- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2010). *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης, Τόμος Α'.* Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σσ. 159-199.

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Ιστορικός
χρόνος

Αναφορές

Τεκμήρια

Ιστορική
ενσυναίσθηση

Ιστορική
σημαντικότητα

Αλλαγή και
συνέχεια

Αιτία και
αποτέλεσμα

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Γνώση & Έννοιες Περιεχομένου

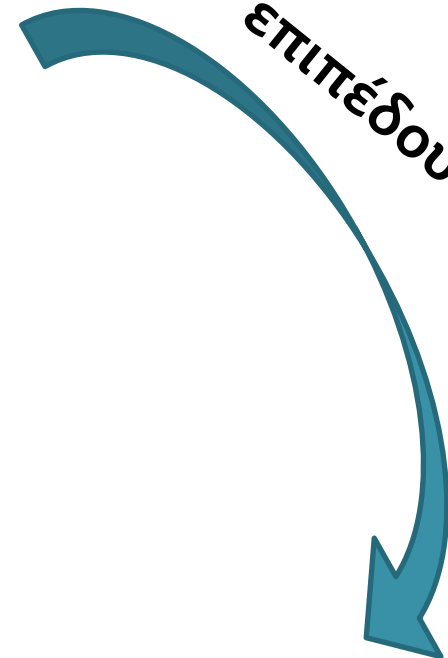
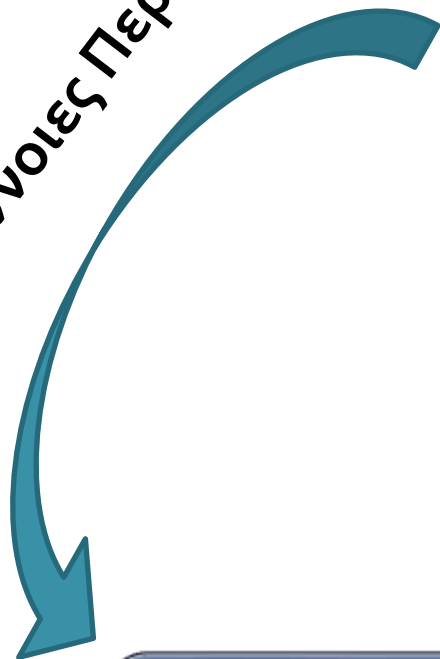
Έννοιες 2^{ου} Επιπέδου

Ιστορικός
Γραμματισμός

ΔΕΙΚΤΕΣ
ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
&
ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Δείκτες Γνώσης
περιεχομένου

Δείκτες
Επιστημολογικής
κατανόησης

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Οι δείκτες που αφορούν τη γνώση περιεχομένου είναι χωρισμένοι σε ενότητες (ιστορικές περιόδους, εισαγωγικές ενότητες) για να είναι ευκολότερη η χρήση τους από τους εκπαιδευτικούς.

ΓΝΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	
1. Επισκόπηση	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να: Αναφέρουν βασικές αλλαγές και συνέχειες στον τρόπο ζωής των ανθρώπων στον ελληνικό χώρο και την Κύπρο από την Παλαιολιθική εποχή μέχρι και το σήμερα (Α) (Ε) (Ζ) *	(α) Αλλαγές και συνέχειες στη μετακίνηση και εγκατάσταση των ανθρώπων (λόγοι μετακίνησης, χώροι εγκατάστασης, αρχιτεκτονική) (β) Αλλαγές και συνέχειες στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (ένδυση, τεχνολογία, ασχολίες) (γ) Αλλαγές και συνέχειες στις ιδέες των ανθρώπων (ιδέες και αντιλήψεις, έκφραση ιδεών) (δ) Αλλαγές και συνέχειες στην κοινωνική οργάνωση (μέγεθος ομάδων ανθρώπων, οργάνωση ομάδων ανθρώπων, πολιτεύματα, σχέσεις μεταξύ ομάδων ανθρώπων)
2. Αρχές νεότερης εποχής (14 ^{ος} αιώνας μ.Χ.- 18 ^{ος} αιώνας) στην Ευρώπη	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να: 2.1 Αναφέρουν και αιτιολογούν τις μεγάλες αλλαγές που σημειώθηκαν στις ιδέες και τις τέχνες κατά την περίοδο της Αναγέννησης (Β) (Γ) (Δ) (Ε) (ΣΤ) (Ζ)	2.1 Αναγέννηση της Ευρώπης: (α) Στροφή σε νέες ιδέες (ουμανισμός, επιστήμη) (β) Άνθηση γραμμάτων και τεχνών (γ) Θρησκευτική μεταρρύθμιση – αμφισβήτηση παπικής εξουσίας (δ) Συμβολή της εφεύρεσης της τυπογραφίας στη διακίνηση ιδεών (για διαφορετικές ομάδες ανθρώπων άμεσα και μεσοπρόθεσμα)

*Η κωδικοποίηση αντιστοιχεί στους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας για την επιστημολογική κατανόηση (βλ. σελ. 12-15).

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Στο τέλος κάθε δείκτη επιτυχίας για τη γνώση περιεχομένου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δουν κάποια κεφαλαία γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά αντιστοιχούν σε δείκτες επιστημολογικής κατανόησης οι οποίοι μπορούν να διδαχτούν παράλληλα με τους δείκτες γνώσης περιεχομένου.

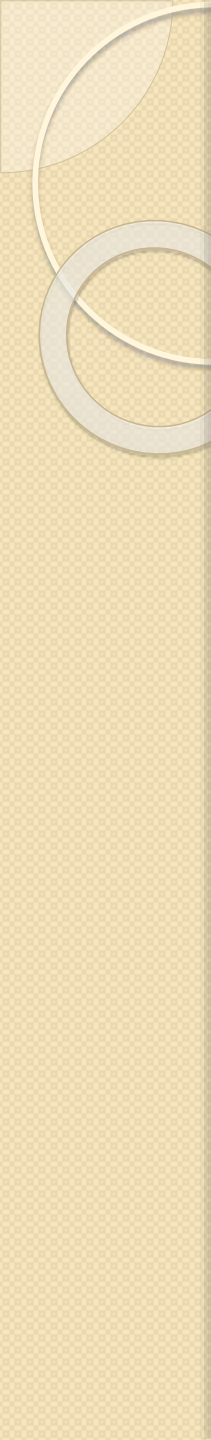
ΓΝΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	
1. Επισκόπηση	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να: Αναφέρουν βασικές αλλαγές και συνέχειες στον τρόπο ζωής των ανθρώπων στον ελληνικό χώρο και την Κύπρο από την Παλαιολιθική εποχή μέχρι και το σήμερα (Α) (Ε) (Ζ)*	(α) Αλλαγές και συνέχειες στη μετακίνηση και εγκατάσταση των ανθρώπων (λόγοι μετακίνησης, χώροι εγκατάστασης, αρχιτεκτονική) (β) Αλλαγές και συνέχειες στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (ένδυση, τεχνολογία, ασχολίες) (γ) Αλλαγές και συνέχειες στις ιδέες των ανθρώπων (ιδέες και αντιλήψεις, έκφραση ιδεών) (δ) Αλλαγές και συνέχειες στην κοινωνική οργάνωση (μέγεθος ομάδων ανθρώπων, οργάνωση ομάδων ανθρώπων, πολιτεύματα, σχέσεις μεταξύ ομάδων ανθρώπων)
2. Αρχές νεότερης εποχής (14 ^{ος} αιώνας μ.Χ.- 18 ^{ος} αιώνας) στην Ευρώπη	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να: 2.1 Αναφέρουν και αιτιολογούν τις μεγάλες αλλαγές που σημειώθηκαν στις ιδέες και τις τέχνες κατά την περίοδο της Αναγέννησης (Β) (Γ) (Δ) (Ε) (ΣΤ) (Ζ)	2.1 Αναγέννηση της Ευρώπης: (α) Στροφή σε νέες ιδέες (ουμανισμός, επιστήμη) (β) Άνθηση γραμμάτων και τεχνών (γ) Θρησκευτική μεταρρύθμιση – αμφισβήτηση παπικής εξουσίας (δ) Συμβολή της εφεύρεσης της τυπογραφίας στη διακίνηση ιδεών (για διαφορετικές ομάδες ανθρώπων άμεσα και μεσοπρόθεσμα)

*Η κωδικοποίηση αντιστοιχεί στους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας για την επιστημολογική κατανόηση (βλ. σελ. 12-15).

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Οι δείκτες που αφορούν την επιστημολογική κατανόηση είναι ξεχωριστά από τους δείκτες της γνώσης περιεχομένου. Οι δείκτες επιστημολογικής κατανόησης είναι κοινοί για όλες τις τάξεις (Γ', Δ', Ε', Στ') με δύο διαβαθμίσεις (κοινοί για τις Γ' και Δ' τάξεις και κοινοί για τις Ε' και Στ' τάξεις).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<u>Χρόνος, αλλαγή, συνέχεια (Α)</u> Εντοπίζουν και σχολιάζουν αλλαγές και συνέχειες ανάμεσα σε ιστορικές περιόδους και εντός ιστορικών περιόδων Εντοπίζουν και σχολιάζουν συνδέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν στην ίδια ή σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους.	1. Χαρακτηριστικά της ζωής των ανθρώπων, τα οποία αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου 2. Χαρακτηριστικά της ζωής των ανθρώπων, τα οποία παραμένουν τα ίδια με την πάροδο του χρόνου. 3. Τρόποι με τους οποίους συγκεκριμένες αλλαγές επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων. 1. Σχέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους. 2. Σχέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν εντός της ίδιας ιστορικής περιόδου.
<u>Αίτια- συνέπειες (Β)</u> Εισηγούνται σχέσεις ανάμεσα στα διάφορα αίτια και σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες συνέπειες γεγονότων και αλλαγών.	1. Λόγοι (αίτια) για τους οποίους συγκεκριμένα γεγονότα και αλλαγές συμβαίνουν. 2. Αποτελέσματα (συνέπειες) συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών. 3. Σχέσεις αιτιότητας ανάμεσα σε συγκεκριμένα γεγονότα και αλλαγές. 4. Διάκριση ανάμεσα σε εκούσιες και ακούσιες συνέπειες. 5. Σχέσεις ανάμεσα στα αίτια συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών. 6. Σχέσεις ανάμεσα στις συνέπειες συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών
<u>Ιστορική ενσυναίσθηση (Γ)</u> Εισηγούνται λόγους για συγκεκριμένες συμπεριφορές, πρακτικές και θεσμούς του παρελθόντος με αναφορά στο συγκεκριμένο της εποχής.	1. Λόγοι για τους οποίους πρόσωπα ή ομάδες ανθρώπων συμπεριφέρονται με συγκεκριμένους τρόπους. 2. Τρόποι με τους οποίους το συγκεκριμένο στο οποίο συμβαίνει επηρεάζει τη συμπεριφορά προσώπων και ομάδων ανθρώπων. 3. Λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένους θεσμούς και πρακτικές:

Δείκτες Επιτυχίας Επιστημολογικής Κατανόησης

- Περιγράφουν το τι θα πρέπει να μπορούν να κάνουν τα παιδιά μας στην βαθμίδα στην οποία βρίσκονται.
- Βασίζονται σε ερευνητικά μοντέλα προόδου της επιστημολογικής κατανόησης και σε αντίστοιχες προσπάθειες χαρτογράφησης επιπέδων σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα.
- Ακολουθούν ένα προοδευτικό μοντέλο επιστημολογικής κατανόησης από το δημοτικό στο γυμνάσιο σε διάφορες έννοιες και ικανότητες.
- Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αντίστοιχοι δείκτες προηγούμενων βαθμίδων.

Δείκτες Επάρκειας Επιστημολογικής Κατανόησης

- Περιγράφουν τι επιδιώκουμε με την ανάπτυξη επιστημολογικής κατανόησης.
 - Καθοδηγούν τη στοχοθεσία των μαθημάτων μας.
 - Επανέρχονται σε διάφορες περιπτώσεις στη διάρκεια της χρονιάς.
 - Επιλέγονται με βάση:
 - τους δείκτες επάρκειας γνώσης περιεχομένου
 - το επίπεδο επιστημολογικής κατανόησης στο οποίο βρίσκονται τα παιδιά μας (δείκτες επιτυχίας επιστημολογικής κατανόησης).
- (Σε κάθε μάθημα δουλεύουμε με δείκτες επάρκειας από διαφορές έννοιες).

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι υποχρεωμένοι να καλύψουν όλους τους δείκτες επιστημολογικής κατανόησης που προτείνονται, θα κάνουν επιλογή έχοντας πάντα όμως υπόψη τους ότι στη διάρκεια της χρονιάς οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να δουλέψουν με όλους τους δείκτες επιστημολογικής κατανόησης και να αξιολογηθούν σε αυτούς.

**Χρόνος,
αλλαγή,
συνέχεια (Α)**

**Αίτια-
συνέπειες (Β)**

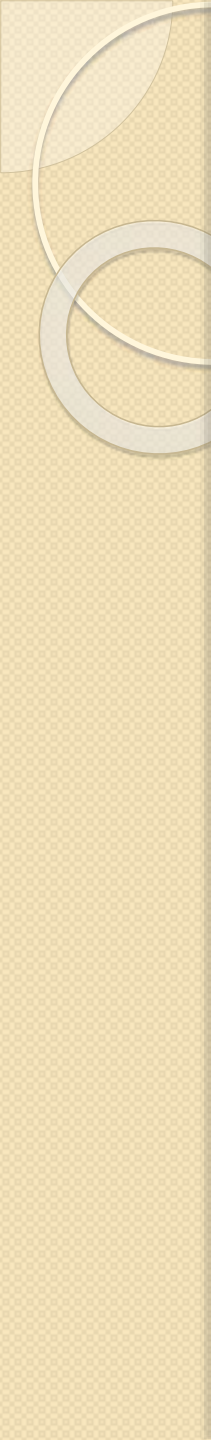
**Ιστορική
ενσυναίσθηση
(Γ)**

**Πηγές-
ιστορικές
αναφορές (Δ)**

**Σημαντικότητα
(Ε)**

**Ιστορική
διερεύνηση
(τεκμήρια) (Στ)**

**Οργάνωση-
επικοινωνία (Ζ)**

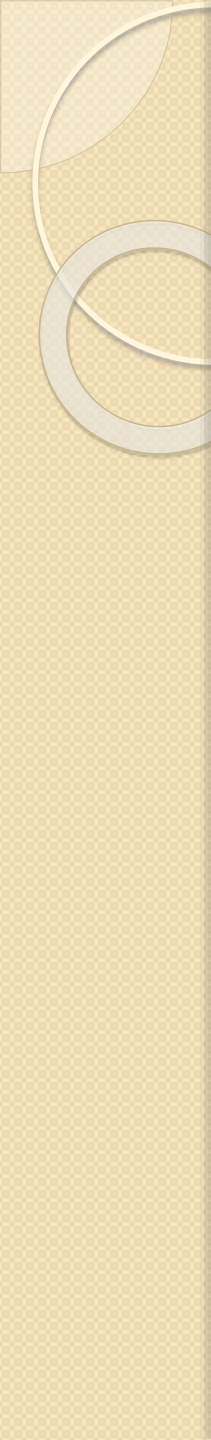

ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ:

Μέθοδος Συνεργατικής
Συναρμολόγησης

Οδηγίες

- Ενημερώστε την ομάδα σας για το θέμα στο οποίο γίνετε ειδικοί.
- Σε ποιες περιπτώσεις θα μπορούσατε να εφαρμόσετε τη μέθοδο της συνεργατικής συναρμολόγησης;

Β ΜΕΡΟΣ

Για τον μακροπρόθεσμο προγραμματισμό μου πρέπει να έχω υπόψη μου τα ακόλουθα χρονοδιαγράμματα τα οποία είναι ενδεικτικά για την κατανομή της ύλης στη σχολική χρονιά.

Ενδεικτικός προγραμματισμός της ύλης. Γ' Τάξη

A/A	Γνώση περιεχομένου (τίτλοι)	Ώρες διδασκαλίας
1.	Εισαγωγική Ενότητα (αλλαγές και συνέχειες στην προσωπική και τοπική Ιστορία)	10
2.	Επισκοπήσεις	8
3.	Παλαιολιθική Εποχή (2500000 π.Χ. -7η χιλιετία π.Χ.)	12
4.	Νεολιθική εποχή (7η χιλιετία π.Χ. -3η χιλιετία π.Χ.)	15
5.	Εποχή του χαλκού (3η χιλιετία π.Χ. – 12ος αιώνας π.Χ.)	25

Ενδεικτικός προγραμματισμός της ύλης. Δ' Τάξη

A/A	Γνώση περιεχομένου (τίτλοι)	Ώρ. Διδ.
1.	Εισαγωγή – Επισκόπηση της χρονιάς	4
2.	Γεωμετρική Εποχή (12ος αιώνας π.Χ. - 8ος αιώνας π.Χ.)	12
3.	Αρχαϊκή Εποχή (8ος αιώνας π.Χ. – 5ος αιώνας π.Χ.)	20
4.	Κλασική Εποχή (5ος αιώνας π.Χ. – 4ος αιώνας π.Χ.)	23
5.	Ελληνιστική Εποχή (4ος αιώνας π.Χ. – 2ος αιώνας π.Χ.)	11

Ενδεικτικός προγραμματισμός της ύλης. Ε' Τάξη

A/A	Γνώση περιεχομένου (τίτλοι)	Ώρ. Διδ.
1.	Εισαγωγή – Επισκόπηση της χρονιάς	2
2.	Το Ρωμαϊκό Κράτος (5ος αιώνας π.Χ.- 4ος αιώνας μ.Χ.)	12
3.	Τα Πρώτα Βυζαντινά χρόνια (4ος αιώνας μ.Χ- 7ος αιώνας μ.Χ)	18
4.	Μέση Βυζαντινή περίοδος (7ος αιώνας μ.Χ.- 11ος αιώνας μ.Χ)	14
5.	Παρακμή και πτώση του Βυζαντίου (11ος αιώνας μ.Χ- 15ος αιώνας μ.Χ)	14
6.	Κύπρος: Η περίοδος από το 1191 μέχρι το 1571	10

Ενδεικτικός προγραμματισμός της ύλης. Στ' Τάξη

A/A	Γνώση περιεχομένου (τίτλοι)	Ώρ. Διδ.
1.	Εισαγωγή – Επισκόπηση της χρονιάς	3
2.	Αρχές νεότερης εποχής (14ος αιώνας μ.Χ. - 18ος αιώνας) στην Ευρώπη	10
3.	Ο Ελληνισμός από την Άλωση ως την Επανάσταση του 1821	10
4.	Η ελληνική επανάσταση του 1821	10
5.	Ο πρώτος αιώνας της ελληνικής ανεξαρτησίας: 1830-1923	10
6.	Ελλάδα και Κύπρος από το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ως την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση	22
7.	Η σύγχρονη Κύπρος	5

Σε ένα δεκαπενθήμερο/μηνιαίο
επιλέγω τόσο δείκτες γνώσης
περιεχομένου όσο και δείκτες
επιστημολογικής κατανόησης!

Για τον ημερήσιο προγραμματισμό μου:

1. Επιλέγω με ποιους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας θα ασχοληθώ σε ό,τι αφορά τη γνώση περιεχομένου

Μπορώ να επικεντρωθώ σε ένα θέμα στο οποίο επιθυμώ να εμβαθύνω (π.χ. ρόλος των Ακριτών στο Βυζάντιο)

2. Επιλέγω έναν ή περισσότερους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας όσο αφορά την επιστημολογική κατανόηση

Για κάθε δείκτη επιτυχίας αναφορικά με το περιεχόμενο, προτείνονται διάφοροι εννοιολογικοί δείκτες με τη μορφή κωδικοποίησης (π.χ. Δ: Πηγές – Ιστορικές Αναφορές)

Είναι σημαντικό η διερεύνηση που γίνεται στο μάθημα να συνδυάζει απαραίτητα έναν τουλάχιστον δείκτη περιεχομένου καθώς επίσης και έναν εννοιολογικής κατανόησης.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

1. Ερώτημα – Προβληματισμός:

(προϋπάρχουσες γνώσεις, ερώτημα – προβληματισμός, δραστηριότητα προσανατολισμού).

2. Διερεύνηση

- Χρόνος για ποιοτική εργασία.
- Συζήτηση τρόπων εργασίας & σκέψης.
- Παρέμβαση εκπαιδευτικού με διάφορους τρόπους εκεί όπου χρειάζεται.

3. Αξιολόγηση/Αναστοχασμός :

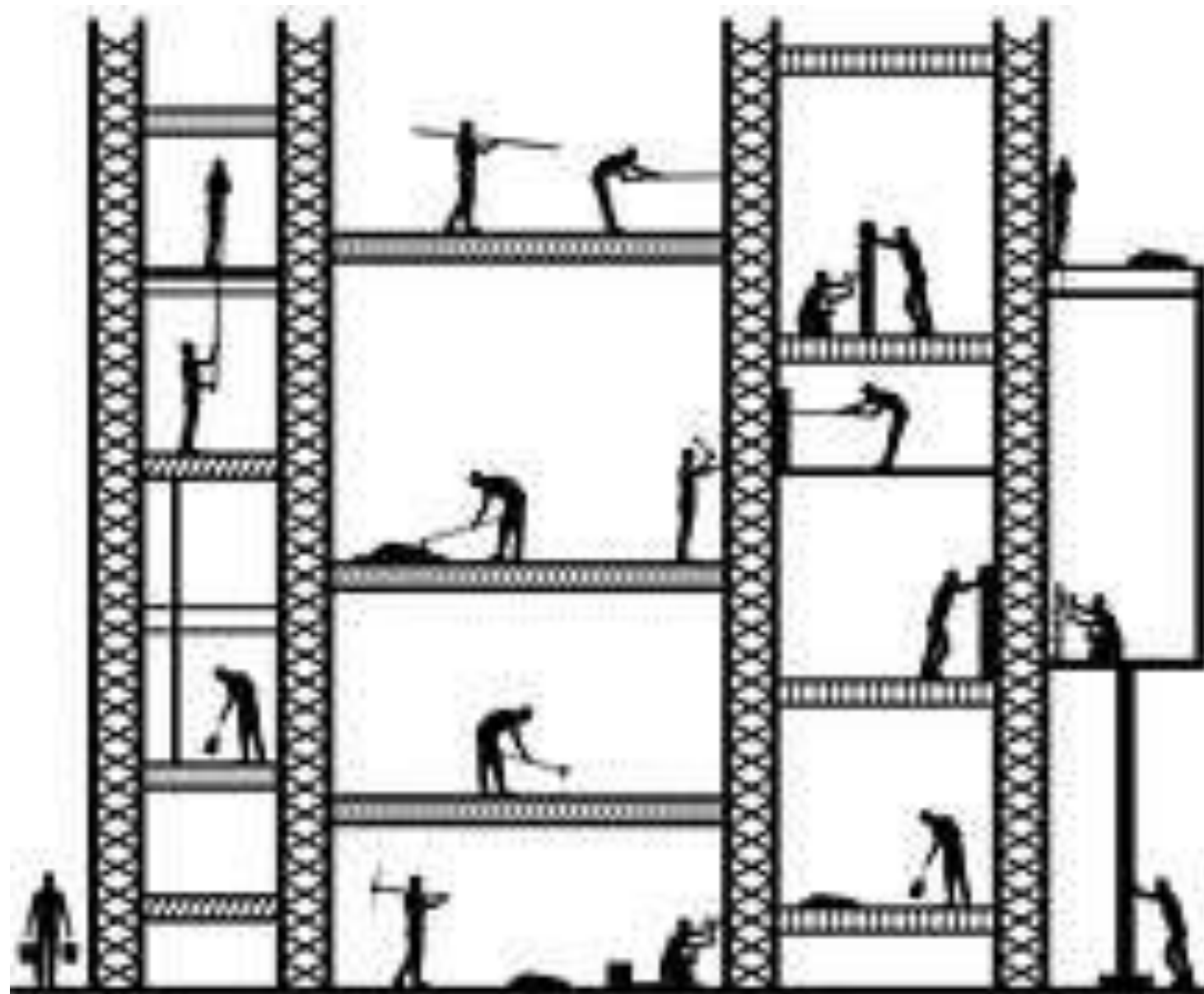
- Διαμορφωτική, (Τελική)
- *Τι έχω μάθει; Τι άλλο μπορώ να μάθω και πώς;*
- *Πώς μπορούν να με βοηθήσουν αυτά που έμαθα στην καθημερινή μου ζωή;*

Ερώτημα - Προβληματισμός

- Για να εμπλακούν τα παιδιά με ενθουσιασμό...
- Πρέπει να έχουμε ένα ερώτημα – προβληματισμό που να είναι σημαντικό, να αξίζει να διερευνηθεί, να έχει νόημα
- Η απάντηση στο ερώτημα να μην είναι ούτε απλή ούτε μοναδική
- Να έχει λειτουργική σχέση με το μάθημα

Διερεύνηση

1. Ερωτήσεις με νόημα
2. Εργασία με πηγές
3. Εύρεση πληροφοριών (παρέχουμε επαρκείς και κατάλληλες πηγές)
4. Εξαγωγή συμπερασμάτων
5. Προβληματισμός σχετικά με τις πιθανές λύσεις
 - Παρέχουμε τη δομή/πλαίσιο
 - Βοηθούμε τα παιδιά να αναπτύξουν τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για μια διερεύνηση
 - Χρησιμοποιούμε εμείς οι ίδιοι τις διαδικασίες της διερεύνησης (αποτελούμε μοντέλο για τους μαθητές)
 - Χρησιμοποιούμε διερευνητικές ερωτήσεις για να βοηθήσουμε τους μαθητές να εφαρμόζουν τις διαδικασίες διερεύνησης στην εργασία τους
 - Κάνουμε εποικοδομητικά σχόλια
 - Χρήση κατάλληλου λεξιλογίου

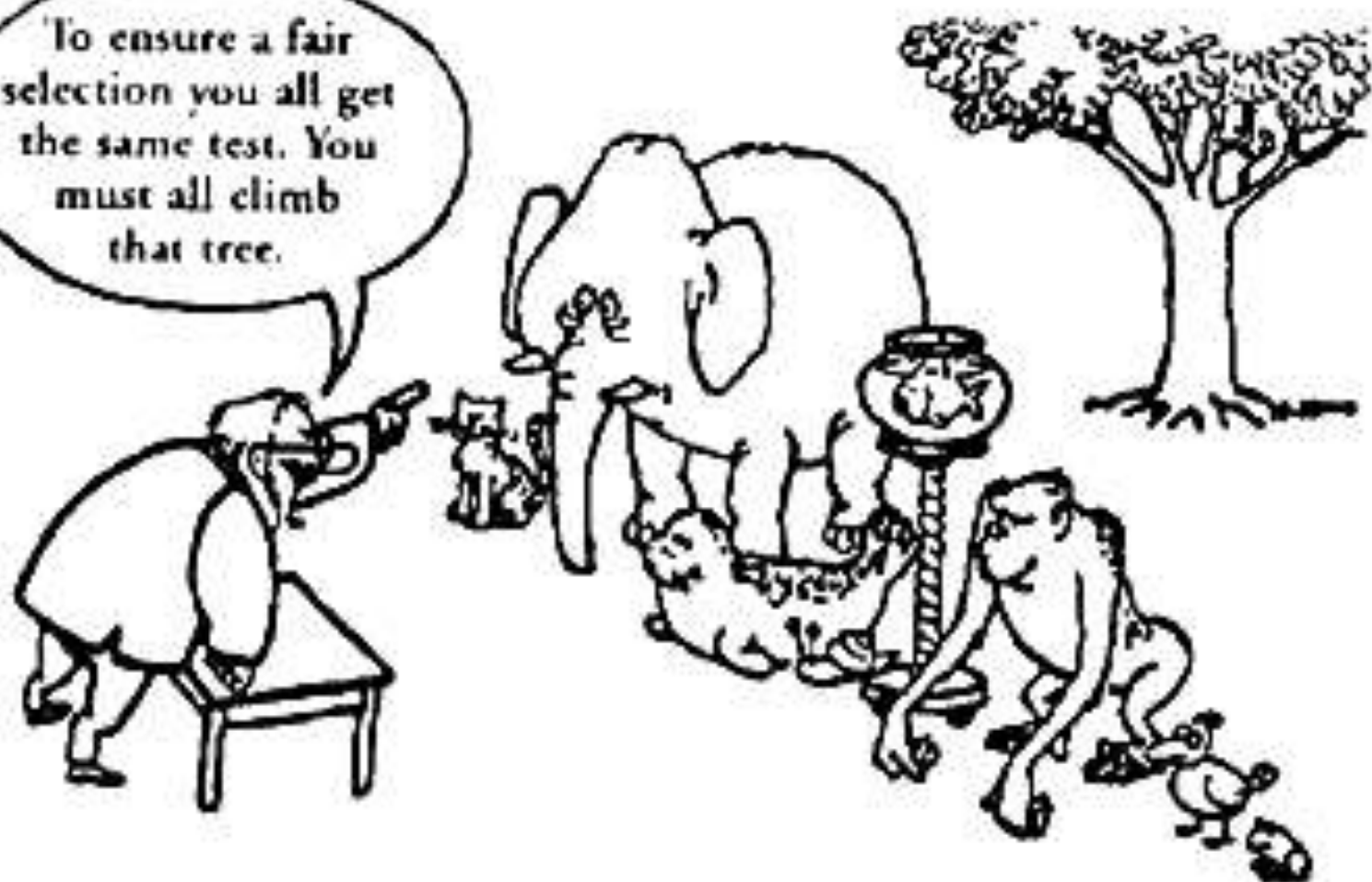

Αξιολόγηση

Πρωταρχικός στόχος

- Η βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης.

To ensure a fair
selection you all get
the same test. You
must all climb
that tree.

Αξιολόγηση

- Τι αξιολογούμε:
 - Αξιολογούμε την ποιότητα της γνώσης περιεχομένου που οικοδομήθηκε.
 - Τον βαθμό ανάπτυξης της επιστημολογικής κατανόησης.

Βοηθούμε τα παιδιά να καταλάβουν τι έμαθαν
και όχι τι δεν έμαθαν.

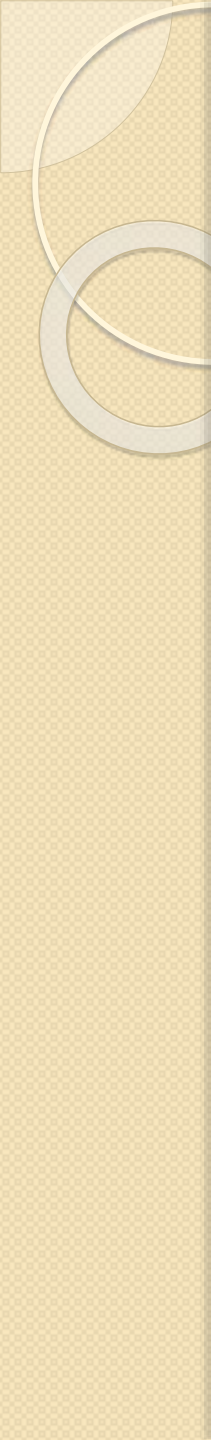
Αξιολόγηση και Δείκτες επιτυχίας και επάρκειας.

Οι δείκτες παρέχουν μια γερή βάση που δίνει προσανατολισμό στον εκπαιδευτικό για την αξιολόγηση δίνοντας έμφαση στη διαμορφωτική αξιολόγηση.

-
- Προωθούν τη χρήση ποικιλίας εργαλείων και εναλλακτικών μεθόδων αξιολόγησης.

-
- Μετά τη διάγνωση των ελλείψεων των μαθητών με βάση τους δείκτες, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προχωρήσουν σε διαφοροποίηση της διδασκαλίας και εξατομίκευση με σκοπό τη βελτίωση του κάθε μαθητή ξεχωριστά.

Μαθησιακά Αποτελέσματα και Αξιολόγηση

Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Formative Assessment

- Ενσωματώνεται κατά τη διάρκεια της διδακτικής ενότητας και των μαθημάτων.
- Αποσκοπεί στον έλεγχο της πορείας των μαθητών προς την επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων:
 - ανατροφοδότηση για την πρόοδο των μαθητών
 - ανατροφοδότηση για την επίτευξη των μαθησιακών επιδιώξεων
 - ευκαιρίες για διόρθωση παρανοήσεων
 - ανάγκη τροποποίησης της διδασκαλίας (fine tuning)
- Χρησιμοποιείται **οποιαδήποτε πρακτική** στην τάξη, κατά την οποία εξάγονται, ερμηνεύονται και χρησιμοποιούνται «αποδείξεις» για την απόδοση κάθε μαθητή.

Διαμορφωτική αξιολόγηση!!!

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

■ *Πινάκιο (ατομικός ασπροπίνακας)*

Ελέγχουμε σε ποια σημεία της αίθουσας παρουσιάζονται λάθη σ' αυτό που αξιολογούμε ή η απάντηση δίνεται αργοπορημένα

π.χ., Ένας μεγάλος θαλασσοπόρος

Ένα σημαντικό κέντρο της ελληνικής διασποράς

Ένας εκπρόσωπος του νεοελληνικού διαφωτισμού

■ *Μία αλήθεια και ένα ψέμα*

Σημειώνουν κάτι που ισχύει και κάτι που δεν ισχύει για ...

- ❑ Την καθημερινή ζωή της παλαιοιθικής εποχής
- ❑ Το ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.
- ❑ Τους κλέφτες
- ❑ Τους Φαναριώτες
- ❑ Το Χατζηγεωργάκη Κορνέσιο

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

■ Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής / Εργασία Ορθό – Λάθος / Εργασία αντιστοίχισης

Με χρήση του πίνακα και του τετραδίου ή με χρήση έντυπης εργασίας

π.χ., Οι αρματολοί διορίζονταν από τους Οθωμανούς.

Την παλαιολιθική εποχή χρησιμοποιούσαν τον πηλό.

Η Σαλαμίνα ήταν η σημαντικότερη πόλη της Κύπρου την αρχαϊκή εποχή.

π.χ., Οι Φοίνικες ίδρυσαν αποικία:

1. στο Κούριο 2. στο Κίτιο 3. στην Αμαθούντα

■ Ενός λεπτού χαρτί

Έχουν 1-2 λεπτά στη διάθεσή τους να αναφέρουν ..., (χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο)

π.χ., τους περιορισμούς του ζωγραφικού πίνακα ως ιστορική πηγή.

Δύο αιτίες του Πελ/κού πολέμου.

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

■ 3 - 2 - 1

3 υλικά που χρησ. οι νεολιθικοί άνθρωποι
2 εργαλεία που χρησ. οι νεολιθικοί άνθρωποι
1 ασχολία των νεολιθικών ανθρώπων

3 εκπροσώπους του νεοελληνικού διαφωτισμού
2 ιδέες του νεοελληνικού διαφωτισμού
1 πηγή από την οποία μαθαίνουμε για τις ιδέες του νεοελληνικού διαφωτισμού

3 πλεον. της χρήσης ζωγραφικού πίνακα ως πηγή
2 μειον. της χρήσης ζωγραφικού πίνακα ως πηγή
1 διάσημο πίνακα της αναγέννησης

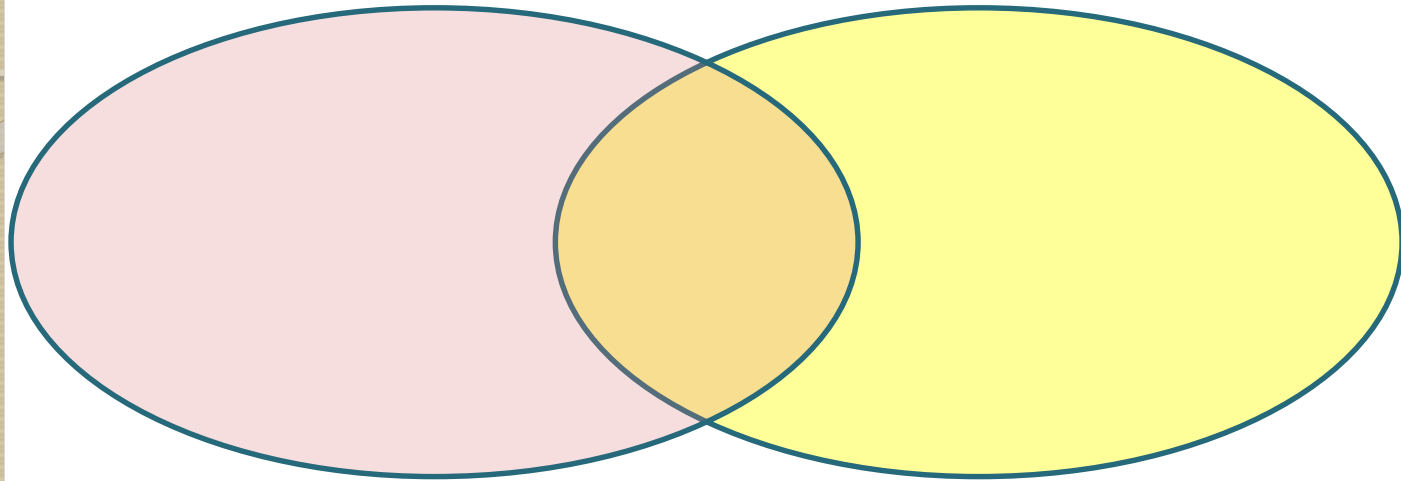
Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

- Πίνακας Τ

Ολιγαρχία	Δημοκρατία
Κλέφτες	Αρματολοί
Οθωμανοί υπήκοοι	Χριστιανοί υπήκοοι
Περσική αυτοκρατορία	Αυτοκρατορία Μ. Αλεξάνδρου
Εργασία στην ολομέλεια	Παρόμοια εργασία ατομικά
Ατομική εργασία	Εργασία στην ομάδα

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

- Εννοιολογικοί χάρτες (π.χ. βέννειο διάγραμμα)

π.χ., Σύγκριση - εντοπισμός κοινών στοιχείων (ομοιοτήτων) και διαφορών μεταξύ ...

- Ενός μύθου και ενός ιστορικού γεγονότος (π.χ τρωικός πόλεμος – λόγοι μετακίνησης)
- Ευρωπαϊκού διαφωτισμού και νεοελληνικού διαφωτισμού
- Πρώτου και δεύτερου παγκοσμίου πολέμου

Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται ερωτήματα / εργασίες που να ελέγχουν την καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως:

- Σειροθέτηση ιστορικών γεγονότων με βάση τη χρονική τοποθέτησή τους [έννοια ιστορικού χρόνου].
- Ομαδοποίηση-ιεράρχηση αιτών ή/και συνεπειών με βάση πολλαπλά κριτήρια (οικονομικά, κοινωνικά, κ.λ.π.) [αίτια-συνέπειες].
- Σύγκριση διαφορετικών πηγών με στόχο τη διατύπωση μιας τεκμηριωμένης άποψης πάνω σε ένα θέμα που να συνδυάζει τις διάφορες ερμηνείες [ιστορικές αναφορές, τεκμήρια].

Ενδεικτική πορεία εργασίας:

1. Γενική θεώρηση της ενότητας.

2. Επικέντρωση στον δείκτη επιτυχίας (και σε δείκτες επιστημολογικής κατανόησης).

3. Επιλογή αν θέλουμε δεικτών επάρκειας (και δεικτών επιστημολογικής κατανόησης).

4. Εξέταση διαθέσιμου υλικού.

5. Οργάνωση μαθήματος:

(α) Θέτουμε το ερώτημα – προβληματισμός (Περιέργεια-Πρόκληση-Προσανατολισμός).

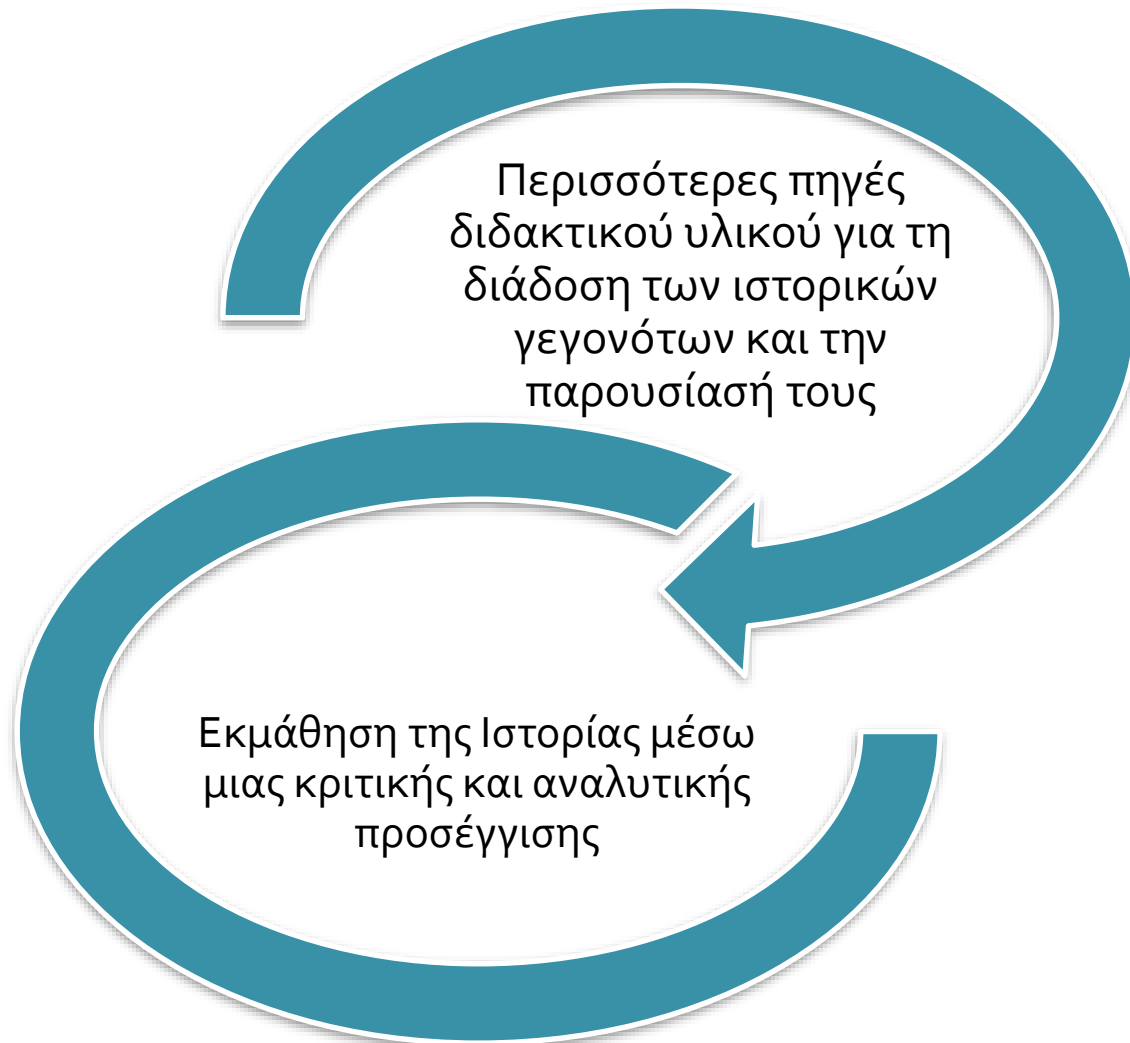
(β) Οργανώνουμε το διδακτικό και μαθησιακό υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε.

(γ) Οργανώνουμε τις δραστηριότητες που θα χτίσουν τη διερεύνησή μας

(δ) Καθορίζουμε τον τρόπο/δραστηριότητα αξιολόγησης.

6. Αξιολόγηση – Αναστοχασμός.

Σύμφωνα με τη Σύσταση (2001)¹⁵ της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διδασκαλία της Ιστορίας στην Ευρώπη του 21ου αιώνα....

Σημασία της χρήσης πηγών

1. Επιπλέον, μέσα από τη χρήση των πηγών, γίνεται κατανοητό ότι τα ίδια τα ιστορικά γεγονότα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από διαφορετικούς ανθρώπους για διαφορετικούς σκοπούς και να ερμηνευθούν κατά τρόπο διαφορετικό.

2. Έτσι, οι μαθητές μας αναγνωρίζουν την πιθανή ύπαρξη πολλαπλών προοπτικών σε οποιοδήποτε ιστορικό γεγονός και ότι αυτές οι διαφορετικές οπτικές αντανακλούν μια ποικιλία εμπειριών, υποθέσεων και πεποιθήσεων, συχνά το ίδιο έγκυρων.

3. Τέλος, οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι οποιαδήποτε ιστορική περιγραφή είναι προσωρινή και υπόκειται σε επανεκτίμηση υπό το φως νέων στοιχείων ή νέων ερμηνειών σε ήδη υπάρχοντα στοιχεία

Η χρήση των πηγών συμβάλλει...

στην αντιμετώπιση της ανίας και της παθητικότητας των μαθητών, που προκαλείται από τη δασκαλοκεντρική προσέγγιση και την επικέντρωση στο αφηγηματικό κείμενο των σχολικών εγχειριδίων,

στη δραστηριοποίηση κινήτρων μάθησης,

στην προώθηση της ενεργητικής, ερευνητικής και ανακαλυπτικής μάθησης,

στον εκδημοκρατισμό της διδακτικής πράξης και στην ελευθερία της σκέψης,

στην αποφυγή της μονολιθικότητας, του δογματισμού και των ιδεολογικών καταχρήσεων της ιστορίας,

στην ανάπτυξη αναλυτικών και ερμηνευτικών δεξιοτήτων, απαραίτητων για τη βαθύτερη κατανόηση του παρελθόντος,

στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης και στην ανάπτυξη ιστορικής συνείδησης,

στην αίσθηση αμεσότητας, αυθεντικότητας, ρεαλισμού και ζωντάνιας κατά την προσέγγιση του παρελθόντος,

στην κατανόηση και την εφαρμογή των βασικών ιστορικών εννοιών

Πηγές

- Ερωτήματα που πρέπει να έχουμε υπόψη
 - Ποιο είναι το αναγνωστικό επίπεδο των μαθητών/τριών της τάξης μας;
 - Ποιο είναι το επίπεδο κατανόησης των μαθητών/τριών μας σε σχέση με τις πηγές;
 - Ποιο είναι το μέγεθος και ο αριθμός των πηγών που μπορούν οι μαθητές/τριες της τάξης μας να χειριστούν αποτελεσματικά;
 - Τι είδους πηγές μπορούν να χειριστούν αποτελεσματικά οι μαθητές/τριες της τάξης μας;
 - Προσφέρουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη της γνώσης περιεχομένου;
 - Προσφέρουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών μας;

Ταξινόμηση των πηγών: Μπορεί να γίνει διάκριση με πολλαπλά κριτήρια

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ

- Σύγχρονες με την περίοδο όπου μελετάμε
- π.χ. επιτύμβια στήλη έπειτα από μια μάχη, επιστολή από έναν πρωταγωνιστή του υπό εξέταση γεγονότος

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ

- Μεταγενέστερες από την εποχή την οποία εξετάζουμε
- π.χ. Ιστοριογραφικά κείμενα, ζωγραφικός πίνακας που εξιστορεί ένα ιστορικό γεγονός

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΓΡΑΠΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΓΡΑΠΤΕΣ

- Γραπτά κείμενα
- π.χ. Επίσημα ή ανεπίσημα έγγραφα, ιστοριογραφικά ή λογοτεχνικά κείμενα, γραπτές μαρτυρίες

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ

- Πηγές πληροφόρησης σε μορφές άλλες εκτός του γραπτού λόγου
- π.χ. οπτικές πηγές (φωτογραφίες) ή ηχητικές (συνέντευξη ενός προσώπου), αρχαιολογικοί χώροι, ευρήματα

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΓΡΑΠΤΩΝ ΠΗΓΩΝ

Καθόρισε τι μπορεί να αξιοποιηθεί σε ένα κείμενο

Συσχέτισε το κείμενο με ευρύτερα θέματα ή έννοιες

Δώσε το ιστορικό πλαίσιο του κειμένου

Χρησιμοποίησε σχετικά μικρά σε έκταση κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη και το διδακτικό χρόνο

Απλοποίησε γλωσσικά το κείμενό σου, αν θεωρείς ότι επιβάλλεται για να γίνει κατανοητό από τους μαθητές

***ΠΡΟΣΟΧΗ:** Στην περίπτωση που θα παραλείψεις τμήματα της πηγής σου, κάνε το με τέτοιο τρόπο ώστε η αποσπασματικότητα της πηγής να μη δημιουργήσει μια στρεβλωμένη εικόνα του ιστορικού παρελθόντος

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Τα λογοτεχνικά κείμενα συχνά δεν είναι αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης – κίνδυνος αναχρονισμών
- Αναπτύσσουν με ένα ξεχωριστό τρόπο την ιστορική κατανόηση και την ιστορική φαντασία
- Ευκαιρία για διάκριση ιστορικών – μυθοπλαστικών στοιχείων
- Διαθεματικότητα

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

- Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο του έργου;
- Σε ποιους πρωταγωνιστές / γεγονότα αναφέρεται;
- Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα αυτό που αναφέρεται;

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ανδρέα Καρκαβίτσα, «Η Γοργόνα» (απόσπασμα)

-Ζη και βασιλεύει· απάντησα ευθύς.

Ζη και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει.»

Άκουσε τα λόγια μου καλά. Σα να χύθηκε αθάνατο νερό η φωνή μου στις φλέβες της, άλλαξε αμέσως το τέρας κ' έλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε το κρινάτο χέρι της από την κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας από τα χείλη της. Και άξαφνα στον ολοπόρφυρον αέρα χύθηκε τραγούδι πολεμικό, λες και εγύριζε τώρα ο Μακεδονικός στρατός από τις χώρες του Γάγγη και του Ευφράτη.

Σημαίνει ο Θεός, σημαίν' η γη (Θρήνος για την Άλωση της Πόλης, βασισμένο στο Μοιρολόι της Παναγίας) Οι περισσότεροι θρήνοι της Άλωσης είναι παραλλαγές που προέρχονται από συρραφή στίχων παλαιότερων.

Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γη, σημαίνουν τα επουράνια
σημαίνει κι η Αγιά Σοφιά, το μέγα Μοναστήρι,
Με τετρακόσια σήμαντρα κι εξηνταδυό καμπάνες.
Κάθε καμπάνα και παπάς, κάθε παπάς και Διάκος.

Ψάλλει ζερβά ο Βασιλιάς, δεξιά ο Πατριάρχης
κι απ' την πολλή την ψαλμουδιά εσειώνταν οι
κολώνες
Να μπούνε στο Χερουβικό και να βγει ο Βασιλέας,
φωνή του ήρθε εξ ουρανού κι απ' Αρχαγγέλου
στόμα:

Πάψατε το Χερουβικό κι ας χαμηλώσουν τα' άγια,
παπάδες πάρτε τα ιερά κι εσείς κεριά σβηστείτε,
γιατί είναι θέλημα Θεού η Πόλη να τουρκέψει.

Μον' στείλτε λόγο στη Φραγκιά να 'ρθούν τρία
καράβια
το 'να να πάρει το Σταυρό και τα' άλλο το Βαγγέλιο,
το τρίτο το καλύτερο την άγια τράπεζά μας,
μη μας την πάρουν τα σκυλιά και μας τη
μαγαρίσουν.

**Σημαίνει ο Θος, σημαίνει η γη:
Νεοχωρίου Χαλκιδικής**

Σημαίνει ο Θος, σημαίνει η γη
σημαίνουν τα ουράνια
σημαίνει κι η Αγιά Σοφιά
το μέγα μαναστήρι

Ψέλνει διξιά η βασιλιάς
ζιρβά η Πατριάρχης
Φωνή ακούστη εξ ουρανού
κι απ' αρχαγγέλου στόμα

Πάψιτι το χερουβικό
και τα άξιόν εστι μας
γιατί είναι θέλημα Θεού
η Πόλη να τουρκέψει...

[Πάλι με χρόνους με καιρούς,
πάλι με χρόνους με καιρούς
πάλι δικά μας θα 'ναι.]

ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Συχνά συναντώνται και ως δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης (π.χ. σχολικά εγχειρίδια, ιστορικά βιβλία, άρθρα, εγκυκλοπαίδειες, τύπος)

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΓΡΑΠΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΓΡΑΠΤΕΣ

- Γραπτά κείμενα
- π.χ. Επίσημα ή ανεπίσημα έγγραφα, ιστοριογραφικά ή λογοτεχνικά κείμενα, γραπτές μαρτυρίες

ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ

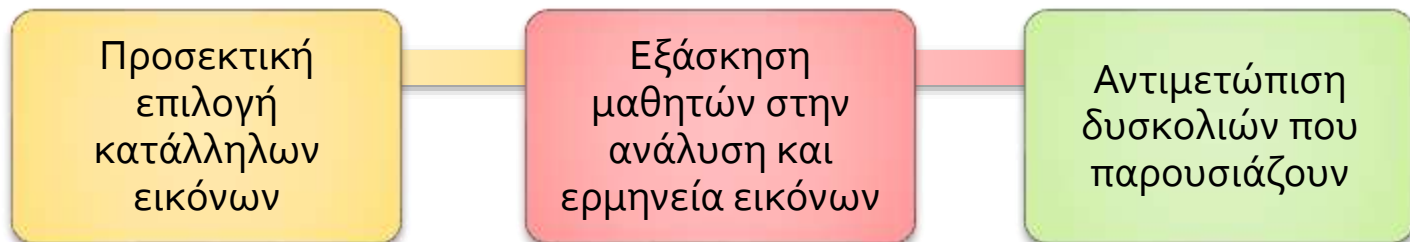
- Πηγές πληροφόρησης σε μορφές άλλες εκτός του γραπτού λόγου
- π.χ. οπτικές πηγές (φωτογραφίες) ή ηχητικές (συνέντευξη ενός προσώπου), αρχαιολογικοί χώροι, ευρήματα

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

«Η εικόνα δεν αποτελεί συμπληρωματικό διδακτικό υλικό που απλά ενισχύει τη διδακτική διαδικασία

ΑΛΛΑ:

Αποτελεί από μόνη της ιστορική μαρτυρία, η οποία μπορεί και να δίνει διαφορετικές πληροφορίες και δυνατότητες ερμηνείας από αυτές που δίνει το κείμενο της ιστορικής αφήγησης»*

*Παληκίδης Α., «Η εικονογράφηση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας» στο Ανδρέου Ανδρέας (επιμ.), *Η διδακτική της Ιστορίας στην Ελλάδα και η έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2007, σ. 321-362.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

- Πρώτη επαφή με το έργο: Υποκειμενική σύλληψη πραγματικότητας με βάση προσωπικά βιώματα
- Πρώτη «ανάγνωση» (οπτική και χωρίς βαθύτερη επεξεργασία ή αναζήτηση πρόσθετων πληροφοριών): Τόπος, εποχή, άνθρωποι αντικείμενα
- Δεύτερη «ανάγνωση» (αποκωδικοποίηση): Ανάλυση περιεχομένου, μορφής, ερμηνεία συμβόλων, περιγραφή ιστορικών γεγονότων
- Έλεγχος ιστορικής αξιοπιστίας

Μαυροσκούφης Κ.Δ., *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*, Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 230-232.

Το υγρόν πυρ. Μικρογραφία από το χειρόγραφο (12ος αι.) της Χρονογραφίας τον Ιωάννη Σκυλίτζη (Μαδρίτη, Εθν. Βιβλιοθήκη).

Θ. Βρυζάκης, Η έξοδος
του Μεσολογγίου. 1853.
Εθνική Πинаκοθήκη-
Αθήνα

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό τους κανόνες και τις προσδοκίες της εποχής που λήφθηκαν
- Εύκολα μπορεί να τύχουν επεξεργασίας και αλλοίωσης
- Ο φωτογράφος μπορεί να επηρεάσει άμεσα τα γεγονότα που φωτογραφίζει (ρόλος του φωτογράφου, ιδεολογία, κ.λ.π.)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

Εντοπισμός
άλλων πηγών

Εντοπισμός
κενών στα
στοιχεία

Σύνδεση με
προηγούμενη
γνώση

Ανάγνωση της
φωτογραφίας

Περιγραφή
και
«αποδόμηση»

Ερμηνεία του
οπτικού
κειμένου και
συμπεράσματα

Mass searches in Ledra street, Nicosia, 3 April, 1956.
Photo F. Papadakis. Andis Roditis archive.

Ομαδική οπλιστική έρευνα στην Οδό Λέδρας, στη Λευκωσία, 3 Απριλίου, 1956.
Φωτ. Φ. Παπαδόπουλου. Αρχείο Άντερ Ροδίτη.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Παρέχουν στοιχεία για το τι σκέφτονταν οι άνθρωποι μια συγκεκριμένη περίοδο
- Συνοψίζουν ένα ζήτημα τόσο αποτελεσματικά όσο ένα κείμενο
- Συχνά έχουν το στοιχείο της υπερβολής (π.χ. καρικατούρες) και επηρεάζονται από την υποκειμενικότητα του γελοιογράφου
- Για την ερμηνεία τους χρειάζεται επίκληση της προηγούμενης γνώσης, συνεπώς είναι χρήσιμο εργαλείο στο τέλος μιας διδαχθείσας ενότητας

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

- Ανάγνωση της γελοιογραφίας (περιγραφή χαρακτήρων, αντικειμένων, τοπίων που εικονίζονται)
- Να αναγνωρίσουν οι μαθητές αν οι χαρακτήρες απεικονίζονται ρεαλιστικά ή υπερβολικά
- Ποια είναι η στάση του γελοιογράφου απέναντι στο γεγονός (επικριτική, κολακευτική, ειρωνική στάση, κ.λ.π.)
- Πόσο αποτελεσματικά πέτυχε το σκοπό της η γελοιογραφία;
- Η γελοιογραφία άλλαξε τη δική σας ερμηνεία για το γεγονός;

SPARTA.

MAURO BIANI 2015

Ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε, η Ελλάδα και ο
Καιάδας (Mauro Biani για την Il Manifesto) -
Λιτότητα στην Ευρώπη και τη «σκληρή» στάση
της Γερμανίδας καγκελαρίου Άνγκελας Μέρκελ
(M. Wuerker για το Politico0 -

ΕΠΙΣΤΗΜΗ 2010

M. WUERKER
POLITICO Universal Uclick

ΧΑΡΤΕΣ (I)

- Σχηματική απεικόνιση, σύνδεση με Γεωγραφία
- Βελτίωση χωρικής αντίληψης των μαθητών
- Γίνονται ευκολότερες οι συγκρίσεις

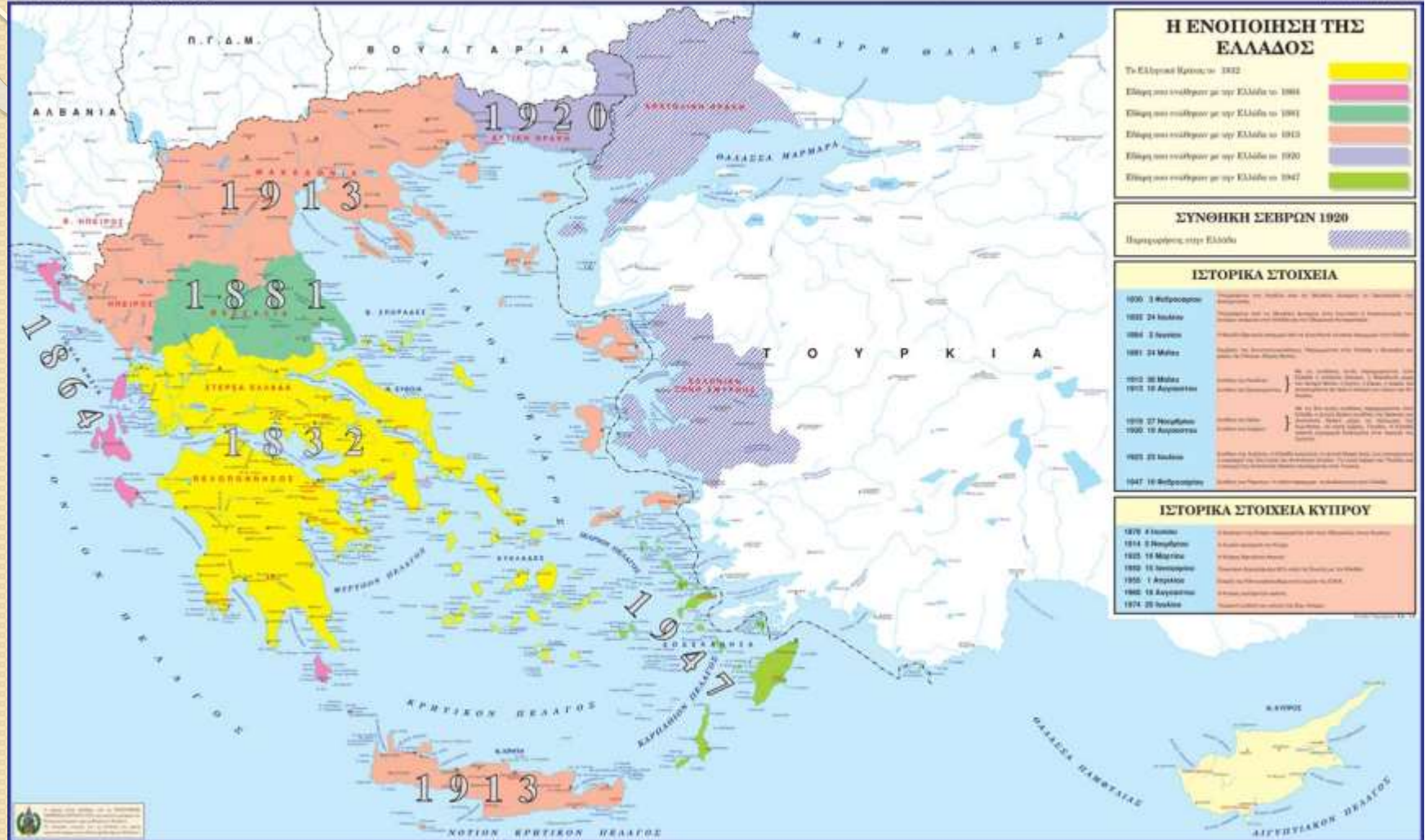

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙΜΑΚΑ 1:1.500.000

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

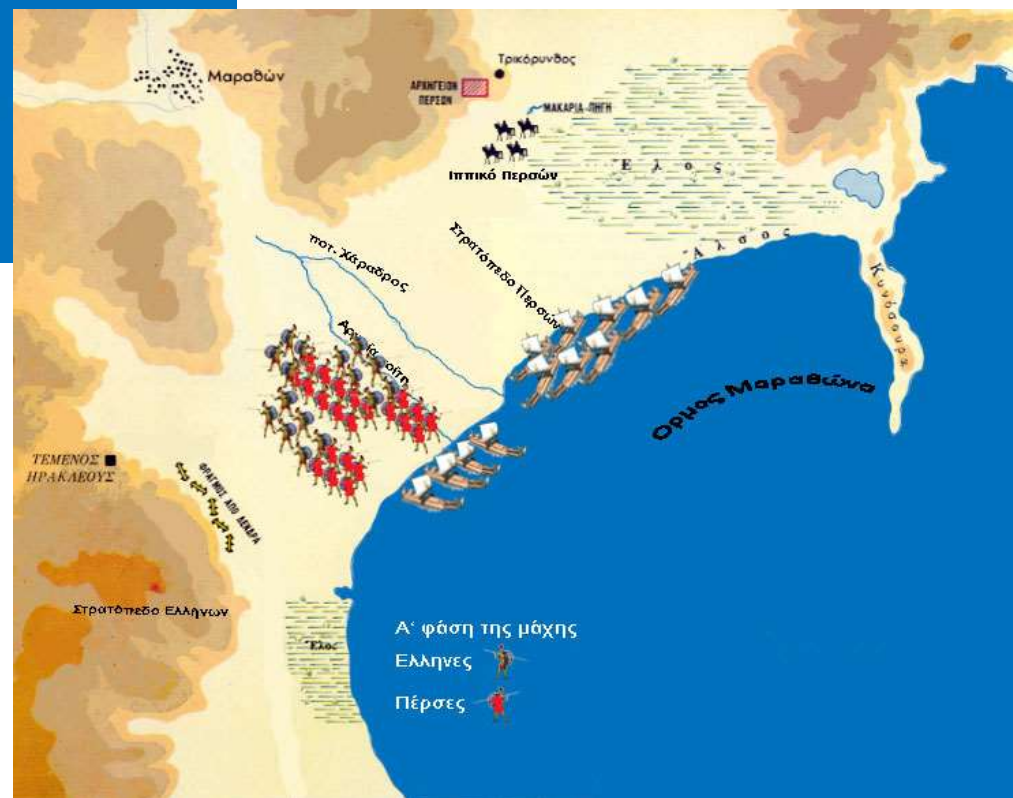
Παράταξη της
μάχης μεταξύ
Ελλήνων και
Περσών

Μάχη του Μαραθώνα,
490 π.Χ.

«Ελληνικός Πολιτισμός»

<http://users.sch.gr/ipap/index.htm>

<http://users.sch.gr/pchaloul>

ΧΑΡΤΕΣ (II)

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΧΑΡΤΗ:

- Διάκριση χαρτών: Γεωφυσικός, πολιτικός, ιστορικός, κ.α.
- Κατανόηση και χρήση υπομνήματος (π.χ. κλίμακα)
- Προσανατολισμός στο χάρτη (σημεία ορίζοντα, γεωγραφικές σχέσεις μεταξύ δύο περιοχών)
- Εντοπισμός συνόρων και παρακολούθηση πορείας εδαφικής επέκτασης

ΟΜΙΛΙΕΣ, ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ, ΜΟΥΣΙΚΗ

- Αναμεταδόσεις γεγονότων, ερευνητικές εκπομπές
- Ομιλίες προσωπικοτήτων, συνεντεύξεις
- Θρύλοι, παραδόσεις, αφηγήσεις, παραμύθια
- Μουσική και τραγούδια

Ραδιόφωνο

1922

1922 - Μουσική/Στίχοι: Μούτσης Δήμος/Γκάτσος Νίκος

1.

Βοριάς και κρύο έξω φυσάει
κι ο καπετάνιος στο καφενείο
καπνό μασάει
Μισοκοιμάται, μισοθυμάται
και τραγουδάει

2. Παιδάριο, παιδάριο
στην Προύσα στον Σαγγάριο
μες στου πολέμου τη φωτιά
έριξ' η μοίρα τα χαρτιά
και με την πρώτη караβιά
γλιτώσαμε από την σκλαβιά
και πέσαμε στην προσφυγιά

Ανατολή, Ανατολή
δική σου είμαστε φυλή

3. Στη Μυτιλήνη και στη Χιο
μακριά από τ' άγριο το στοιχει
ό
μας βάλανε σ' ένα χωριό
και στήσαμε νοικοκυριό
ώσπου την άλλη την χρονιά
φύσηξε αγέρας τα πανιά
και φτάσαμε στην Κοκκινιά

4. Εδώ ριζώσαμε βαθιά
με τους καημούς μας αρμαθιά
και μέσα στην αναποδιά
κάναμ' αγγόνια και παιδιά
Ψωμί μας φέρνουν και κρασί
τώρα που μείναμε μισοί
δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι

Η Σμύρνη

Μουσική: Απόστολος Καλδάρης / Στίχοι: Πυθαγόρας

1. Η Σμύρνη μάνα καίγεται
καίγεται και το βιός μας
ο πόνος μας δε λέγεται δε
γράφεται ο καημός μας

Ρωμιοσύνη ρωμιοσύνη δε θα
ησυχάσεις πια
ένα χρόνο ζεις ειρήνη και
τριάντα στη φωτιά

2. Η Σμύρνη μάνα χάνεται τα
όνειρά μας πάνε
στα πλοία όποιος πιάνεται κι
οι φίλοι τον χτυπάνε

Ρωμιοσύνη ρωμιοσύνη δε θα
ησυχάσεις πια
ένα χρόνο ζεις ειρήνη και
τριάντα στη φωτιά

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ, ΕΥΡΗΜΑΤΑ

- Μνημεία, κτίρια
- Ανθρώπινα λείψανα, εργαλεία, όπλα, οικιακά σκεύη
- Στολές, ενδύματα

Αριστερά: Αρχαίο θέατρο των Σόλων

Κάτω: Γιαταγάνι που χρησιμοποιήθηκε κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης

Στα διδακτικά εγχειρίδια (παλιά
και καινούρια)

Σε ιστοσελίδες ιστορικού ενδιαφέροντος
(σελίδα υπουργείου παιδείας,
www.euroclio.eu/site/index.php,
www.historiana.eu/site/
www.ime.gr
www.mixanitouxronou.gr)

Πού μπορούμε να
βρούμε πηγές;

Εκπαιδευτικό οπτικοακουστικό
υλικό όπως το CD-ROM Ιστορία
και Αρχαιολογία της Κύπρου:
Από τη Νεολιθική έως και τη
Ρωμαϊκή Εποχή, Ίδρυμα Α.Γ.
Λεβέντης και ΥΑΠ.

Βιβλιοθήκες σχολείου,
αφιερώματα στον τύπο,
εγκυκλοπαίδειες, βιβλία
ιστορικού ενδιαφέροντος

Γ' Τάξη

Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο
από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα.

Κάρτες Εργασίας

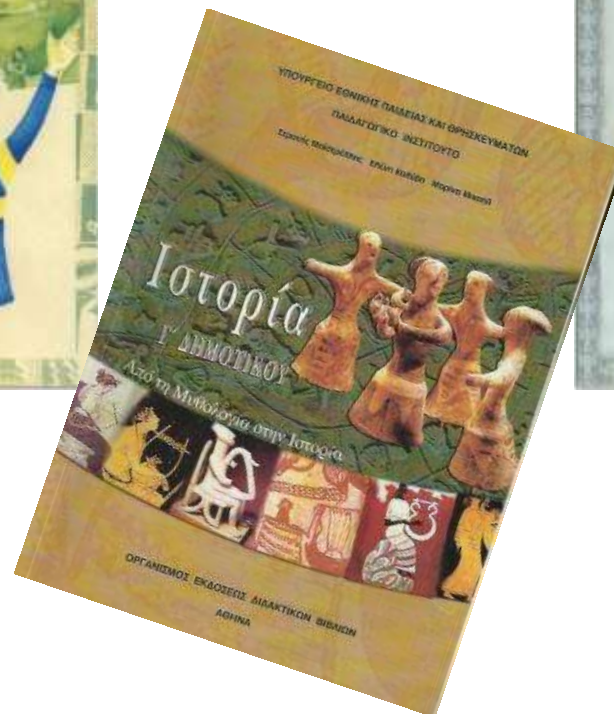
Εποχές 1^η Εποχή
Διάρκεια

Όνομα: _____

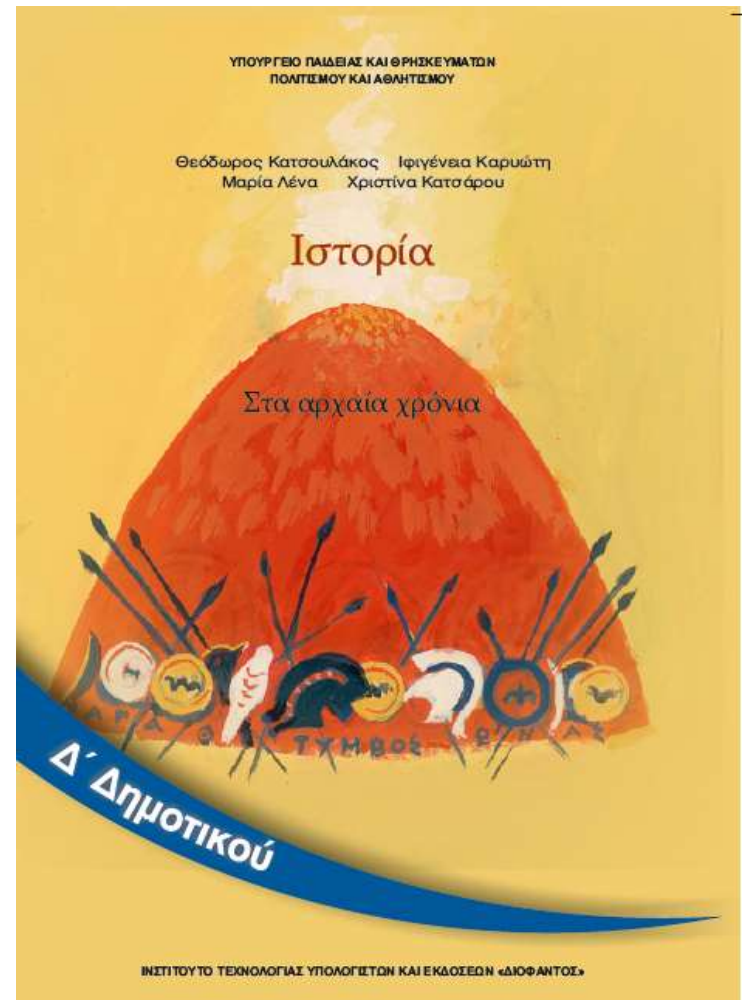
Επίθετο: _____

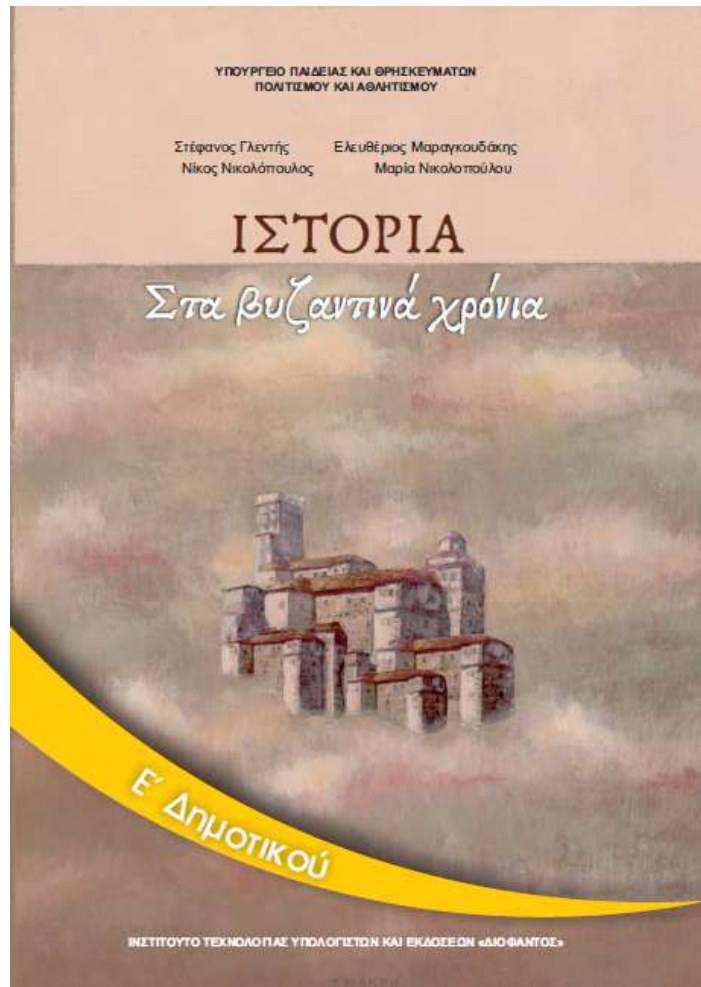
Βιβλία - Πηγές

Δ' Τάξη

Ε' Τάξη

Στ' Τάξη

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας

Ηλέκτρα Κρόκου

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο:

krokou.e@cyearn.pi.ac.cy

Χριστόφορος Κωνσταντινίδης

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο

constantinides.c@cyearn.pi.ac.cy

istoria_dimotikis@cyearn.pi.ac.cy

Τηλέφωνο: 22402481 (Κάθε Πέμπτη και Παρασκευή)